



Södertälje  
kommun

# Kunskapsunderlag till handlingsplan Fri från våld 2024–2027

– mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck  
inklusive prostitution och människohandel för sexuella  
ändamål samt sexuell exploatering av barn



# Kunskaps- underlag till handlingsplan Fri från våld 2024–2027

**– mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck inklusive prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuell exploatering av barn**

**Kunskapsunderlag till handlingsplan Fri från våld 2024–2027  
– mot våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck  
inklusive prostitution och människohandel för sexuella  
ändamål samt sexuell exploatering av barn, dnr: KS 23/189**

Fastställd av kommunstyrelsen 2023-12-15

Ersätter Handlingsplan mot våld i nära relation och  
hedersrelaterat våld och förtryck, dnr: KS 20/154

Giltighetstid 2024–2027

Ansvar för uppföljning och revidering: Kommunstyrelsen

Dokumentansvar: Kommunstyrelsens kontor, avdelningen för  
administration och utredning

# Innehållsförteckning

|  |           |
|--|-----------|
| <b>Inledning</b>   | <b>4</b>  |
| <b>Begreppsförklaringar</b>                              | <b>5</b>  |
| Våld i nära relation                                     | 5         |
| Hedersrelaterat våld och förtryck                        | 5         |
| Prostitution och människohandel för sexuella ändamål     | 6         |
| Sexuell exploatering av barn                             | 6         |
| Barn som utsätts för och upplever våld                   | 6         |
| <b>Särskilt sårbara grupper</b>                          | <b>9</b>  |
| Våld i ungas parrelationer                               | 9         |
| Äldres utsatthet för våld                                | 9         |
| Våld och utsatthet hos personer med funktionsnedsättning | 10        |
| Personer i ekonomisk utsatthet                           | 10        |
| Personer med hbtqi-tillhörighet                          | 10        |
| Personer i aktivt missbruk                               | 11        |
| Personer med utländsk bakgrund                           | 11        |
| <b>Förebyggande arbete</b>                               | <b>12</b> |
| <b>Verksamheter som arbetar med målgrupperna</b>         | <b>13</b> |
| Samverkan  | 13        |
| Kommunstyrelsens kontor                                  | 14        |
| Utbildningskontoret                                      | 15        |
| Kultur- och fritidskontoret                              | 21        |
| Omsorgskontoret  | 21        |
| Telge AB   | 22        |
| Samhällsbyggnadskontoret                                 | 23        |
| <b>Statistik</b>   | <b>24</b> |
| Andra typer av statistik                                 | 24        |
| <b>Styrande dokument</b>                                 | <b>26</b> |
| <b>Referenser</b>  | <b>28</b> |

# Inledning

Detta kunskapsunderlag är menat att användas vid läsning av Södertälje kommuns Handlingsplan Fri från våld – mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck inklusive prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuell exploatering av barn.

Kunskapsunderlaget togs fram i samband med revidering av handlingsplanen 2023.



# Begreppsförklaringar

## Våld i nära relation

Våld i nära relation omfattar våld som utövas i en relation där den utsatta förväntas kunna känna trygghet. Den utsatta har ofta känslomässiga band till förövaren vilket försvårar att ta sig ur våldet. Maktutövning, bristande kommunikation, social-psykologiska, psykiatriska faktorer samt alkohol- och droganvändning ökar riskerna att utsätta någon nära för våld. Våld i nära relation förekommer i såväl hetero- som i homosexuella relationer, i alla samhällsklasser, åldrar och kulturer.

Våldet är inte alltid fysiskt. Psykiskt våld så som nedsättande kommentarer, förlöjliganden, kontroll, social isolering, hot, trakasserier, tvång etcetera förekommer. Vissa våldshandlingar är inte enskilt våld i lagens mening, men kan sammantaget skapa ett mönster av utsatthet. Exempelvis nedsättande kommentarer, ekonomiska begränsningar, försummelse och isolering. Försummelse kan innebära att den utsatta inte får hjälp med mat, medicin eller hygien så som hen behöver.

Förutom det psykiska och fysiska våldet förekommer också sexuellt-, materiellt-, och digitalt våld. Sexuellt våld kan innebära en rad olika former av påtvingade sexuella handlingar, så som sexuella trakasserier, tvång att titta på pornografi eller att utsättas för sexuellt kränkande språk. Materiellt våld innebär att en person utsätts för stöld eller förstörelse av personliga tillhörigheter. Digitalt våld kan innebära sexuella trakasserier via exempelvis sociala medier med bildmaterial som är av nedsättande karaktär, kontroll av personplats via GPS i telefon eller via sociala medier, tillskansa sig lösenord för privata konto eller uttrycka hot och hat på sociala medier. Våld i nära relation innefattar en rad olika typer av våld, ofta består våldet av en kombination av olika handlingar.<sup>1</sup>

## Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck är då någon utsätts därför att personen upplevs kränka en familjs eller släkts heder. Kännetecknande är att våldet ofta utövas av flera förövare samt ofta är planerat och sanktionerat. Gärningspersonerna är familjemedlemmar, släktingar eller andra medlemmar av en viss gemenskap och kan vara både kvinnor och män. Den som utsätts kan också vara förövare genom att kontrollera andra. Förtrycket begränsar den utsattas handlingsutrymme. Unga begränsas ofta i exempelvis sin rätt att själva välja partner. Individens sexualitet och nära relationer anses vara hela familjens angelägenhet och påverka familjens anseende.

Könsstympning eller omskärelse är en del av en struktur som begränsar och reglerar kvinnors sexualitet. Könsstympning är straffbart i Sverige även om det utförs i ett land där det inte är förbjudet om det finns en koppling till Sverige när brottet begås.<sup>2</sup> Tvångsäktenskap, barnäktenskap samt vilseledande till tvångsäktenskapsresa är förbjudet enligt svensk lag.<sup>3</sup> Inga utländska barnäktenskap ska erkännas i Sverige, undantag ska aldrig kunna göras.<sup>4</sup>

Hedersrelaterat våld och förtryck förekommer inom många kulturer och religioner. Kvinnor, män, flickor, pojkar och icke-binära utsätts. I studier där ungdomar tillfrågats uppger flickor en högre grad av utsatthet än pojkar.<sup>5</sup>

## **Prostitution och människohandel för sexuella ändamål**

Prostitution är att köpa eller sälja sexuella tjänster mot ersättning. Ersättningen kan vara i form av pengar, varor eller tjänster. Den svenska sexköpslagen kriminaliserar enbart köp av sexuella tjänster.<sup>6</sup> En person som köper sexuella tjänster kan även dömas för våldtäkt, sexuellt övergrepp eller oäktsamma former av dessa brott om personen hade vetskap eller insikt om, eller var grovt oäktsam, gällande att deltagandet från den andra parten inte var frivilligt.<sup>7</sup> Majoriteten av de som befinner sig i prostitution i Sverige är kvinnor, men även män och icke-binära utnyttjas. Personer med hbtqi-tillhörighet och personer med intellektuella och kognitiva funktionsnedsättningar är överrepresenterade. Psykisk ohälsa och/eller missbruk är vanligt förekommande bland personer som utnyttjas och de flesta som befinner sig i prostitution har erfarenhet av sexuella övergrepp.<sup>8</sup>

Människohandel förekommer i olika former och för olika ändamål. I Europa är sexuell exploatering den vanligaste formen av människohandel, följt av arbetskraftsexploatering. Sexuell exploatering innebär oftast att personer utnyttjas för prostitution.<sup>9</sup>

## **Sexuell exploatering av barn**

Sexuell exploatering av barn innebär sexuella övergrepp mot barn där någon form av betalning för övergreppet sker. Betalningen behöver inte innebära att barnet ges pengar utan kan få presenter eller andra förmåner, så som kläder, boende etc. Övergreppet behöver inte vara fysiskt utan kan ske online. Sexuell exploatering av barn kan ske utomlands med både svenska barn och barn av andra nationaliteter. Sexuell exploatering av barn är straffbart i Sverige oavsett var det har ägt rum om förövaren är svensk medborgare.<sup>10</sup>

Grooming innebär att en person tar kontakt med barn i syfte att begå någon form av sexualbrott mot barnet. Grooming består ofta av likartade tillvägagångssätt där barnet inledningsvis får smicker och beröm för att sedan utsättas för tvång och hot. Barnets förtroende byggs upp över tid. I Sverige är grooming brottsligt. Grooming föregår ofta sexuell exploatering av barn.<sup>11</sup>

Det är viktigt att vuxenvärlden vågar prata om samtycke, sex mot ersättning, grooming etc. för att förebygga sexuell exploatering av barn innan det uppstår. Detta är särskilt viktigt för personer som jobbar med barn, så som lärare, fritidsledare, förskolepedagoger, ideella ledare med flera.<sup>12</sup>

## **Barn som utsätts för och upplever våld**

Barn kan utsättas för alla typer av våld själva men de kan också bevittna vålds- och sexualbrott mellan närstående, så kallat barnfridsbrott. Barn kan utsättas för våld av vårdnadshavare, släktingar men även lärare, fritids- och förskolepedagoger, familjehemsföräldrar och personal på HVB hem. Förskolebarn är de barn som i störst utsträckning riskerar att utsättas för misshandel i Sverige, samtidigt är det den grupp som har

svårast att berätta vad som har hänt. De svåraste skadorna finner man hos barn under två år.<sup>13</sup>

Att växa upp med försummelse, våld och/eller övergrepp påverkar starkt barns möjligheter till anknytning, trygghet och säkerhet. Faktorer som är viktiga grundstenar för barns motoriska, psykiska, mentala och känslomässiga utveckling. Ofta omgärdas våldet i en familj av tystnad och tabu. Den som berättar om våldet kan bestraffas med skam och skuld. Ett sätt för barn att hantera våldet är att "normalisera" det som en vanlig händelse.<sup>14</sup>

Det finns starka kopplingar mellan utsatthet i barndomen och fysiska sjukdomar/tillstånd i vuxen ålder, så som hjärt- och kärlsjukdomar, vissa typer av cancer, autoimmuna sjukdomar och fetma. Utsatthet i barndomen kan också ge psykiska besvär i vuxen ålder, exempelvis PTSD, ångest, aggressivitet, depression, självdestruktivitet, koncentrationssvårigheter, och sömnlöshet.<sup>15</sup>

Vissa grupper av barn har en ökad risk för våldsutsatthet, exempelvis barn som växer upp i familjer med alkohol- och drogproblem, i hemlöshet, i ekonomisk utsatthet, i konfliktfyllda separationer, i migration och/eller har föräldrar på anstalt. Barn med kroniska somatiska sjukdomar/tillstånd, koncentrationsproblem samt prematura barn löper högre risk än andra barn att utsättas för våld.<sup>16</sup>

Alla barn som blir utsatta för våld utvecklar inte psykiskt trauma. En av de viktigaste skyddsfaktorerna för barn som växer upp med våld är goda relationer till kamrater, syskon och andra viktiga trygga vuxna, utanför hemmet.





# Särskilt sårbara grupper

Inom den målgrupp som den här handlingsplanen riktar sig mot finns undergrupper som benämns som särskilt sårbara. Det är personer som löper en högre risk att utsättas för våld. Trovärdigheten i deras berättelser ifrågasätts ofta. Det stöd som erbjuds för våldsutsatta är inte alltid anpassat för personer med exempelvis psykisk funktionsnedsättning eller personer som är i ett aktivt missbruk. Det är därför viktigt att ta hänsyn till dessa personers behov av särskilda stödinsatser. Sårbarhetsfaktorerna påverkar och samverkar med varandra. Utöver de grupper som redovisas nedan finns också andra grupper som har en särskild sårbarhet för att utsättas för våld.

## Våld i ungas parrelationer

Det finns särskilda omständigheter som kan kopplas till ungdomstiden och som påverkar våld i ungas parrelationer på ett särskilt sätt. Social inlärning, ökad autonomi till sina föräldrar och identitetsskapande är några exempel. Under ungdomstiden inleder många känslomässiga band i parrelationer och bristen på tidigare erfarenheter kan påverka hur unga ser på vad som är "normalt" i en relation. För många får sexualiteten en ökad betydelse under ungdomstiden. Hemförhållanden och kompisrelationer har stor påverkan på unga personer och kan ha en särskilt stor betydelse för unga som är utsatta för våld i en relation.

Unga löper större risk än vuxna att utsättas för våld genom digitala medier och verktyg. Både genom att utsättas för psykiskt våld och hot genom sociala interaktioner men också att utsättas för digital övervakning och kontroll.

Att utsättas för, eller utsätta någon för våld i en relation under den kritiska utvecklingsfas som ungdomstiden innebär leder till en ökad risk för negativa konsekvenser längre fram i livet.<sup>17</sup>

## Äldres utsatthet för våld

Hög ålder i kombination med sjukdom, ensamhet och beroende av, såväl närstående som personal ökar risken för utsatthet för våld, övergrepp och försummelse. Beroendet är en viktig riskfaktor när det handlar om att utsättas för våld. Det för med sig en risk för upprepat våld, och förmågan att ta sig ur en destruktiv relation minskar.<sup>18</sup> Både äldre kvinnor och män kan utsättas för våld och övergrepp och försummelse av sina närstående, av sina grannar i särskilt boende och av personal och andra personer i daglig verksamhet. Det är betydligt vanligare att äldre kvinnor utsätts för sexuellt våld än äldre män. Det sexuella våldet uppmärksammas sällan. Äldre kan leva i en parrelation där hot, våld och övergrepp funnits med under lång tid. Närstående och personalens kunskap om äldres sårbarhet för våldsutsatthet är viktig i arbetet med våld.<sup>19</sup>

## Våld och utsatthet hos personer med funktionsnedsättning

Personer med psykiska och intellektuella funktionsnedsättningar är mer utsatta för våld än andra personer. Flertalet som har en funktionsnedsättning är beroende av andra i det dagliga livet. Det kan handla om hjälp och stöd, omvårdnad, service som utförs av exempelvis närstående, personliga assistenter, boendestödjare, daglig verksamhet, hemtjänstpersonal eller färdtjänst. Beroendet av andra är en förklaring till utsattheten för våld och innebär ökad risk för upprepat våld och övergrepp.<sup>20</sup> Det är viktigt att yrkesverksamma har god kunskap och kompetens om våld i nära relationer och den särskilda sårbarhet som en funktionsnedsättning innebär. Det är också viktigt att stöd och skydd för våldsutsatta finns tillgängligt, oberoende av funktionsnedsättning.<sup>21</sup> Kognitiva funktionsnedsättningar och flera olika funktionsnedsättningar parallellt kan göra att en person har svårare än andra att framföra sina synpunkter. Eftersom de individuella svårigheterna ser olika ut behöver bemötande och kommunikationsstöd anpassas till den enskildes behov.<sup>22</sup>

## Personer i ekonomisk utsatthet

Det finns starka samband mellan ekonomisk utsatthet, arbetslöshet, ohälsa och utsatthet för våld. Våldsutsatta kvinnor har ofta sämre ekonomiska förutsättningar än kvinnor som inte blivit utsatta för våld. Personer som under lång tid mottagit ekonomiskt bistånd har i högre grad än andra varit vårdade för eller avlidit till följd av våld, det gäller både kvinnor och män.<sup>23</sup> Ensamstående mammor med ekonomiskt bistånd löper högre risk att utsättas för våld. Våldsutsatta löper större risk att behöva ekonomiskt bistånd, risken kvarstår många år efter att våldet har upphört.<sup>24</sup> Ekonomin kan även vara ett sätt för våldsutövare att utöva kontroll, det kan påverka den ekonomiska situationen en lång period efter separationen, exempelvis om bodelning fördröjs. Kunskap och kompetens om sambandet mellan ekonomisk utsatthet och våld är nödvändig för att ge rätt hjälp och stödinsatser till våldsutsatta.<sup>25</sup>

## Personer med hbtqi-tillhörighet

Kunskapen om våldsutsatthet i nära relationer för personer med hbtqi-tillhörighet har ökat i samhället de senaste åren. Men fortfarande förminskas och osynliggörs våld i hbtqi-relationer. Samhällets heterosexuella normer bidrar till att omgivningen har svårare att se, förstå och hantera våldet och får därför svårare att ge rätt stöd och hjälp. Många i hbtqi-rörelsen upplever minoritetsstress som ger negativa konsekvenser både på den psykiska och fysiska hälsan på kort och lång sikt. Hbtqi-personer får ofta förhålla sig till ovissheten att bli utsatt för fientlighet och fördomar. Det kan leda till ett motstånd att söka stöd för våldsutsatthet. Det är viktigt att anställda som möter våldsutsatta har ett normkritiskt förhållningssätt och inte tar för givet att de människor som de möter lever i en heterosexuell relation och identifierar sig med ett visst kön.<sup>26</sup> Hbtqi-personer är också överrepresenterade när det kommer till att utnyttjas i prostitution.<sup>27</sup>

## Personer i aktivt missbruk

Kvinnor i missbruk är en mycket utsatt grupp. De allra flesta är utsatta för våld och övergrepp i sin vardag och våldet är i synnerhet grovt. Förövaren kan vara en partner eller före detta partner. Förövarna kan även vara poliser, väktare eller personal på behandlingshem. Kvinnor i missbruk har ofta svårt att få stöd och hjälp i egenskap av brottsoffer då de i första hand betraktas som missbrukare. De flesta skyddade boenden tar inte emot kvinnor i pågående missbruk. Många myndigheter och stödinsatser negligerar våldsutsattheten och bedömer våldet som en konsekvens av missbruket. Samtidigt drar sig också kvinnorna för att söka stöd.<sup>28</sup>

Kvinnor i missbruk har ofta varit utsatta för sexuella övergrepp som barn och/eller i sin ungdom. Det är inte ovanligt att kvinnor i missbruk samtidigt har stort behov av stöd, vård och behandling inom många olika livsområden som exempelvis psykisk hälsa, osäker boendesituation, svag ekonomi, fysiska sjukdomar, funktionsnedsättning eller erfarenhet av att sälja sexuella tjänster.<sup>29</sup>

## Personer med utländsk bakgrund

Personer med utländsk bakgrund som befinner sig i våldsutsatthet, prostitution eller människohandel är en särskilt sårbar grupp. Personen kan sakna språkkunskaper, kunskaper om det svenska rättssystemet och sina egna rättigheter samt saknar socialt nätverk i Sverige. Vissa personer är även rättsligt särskilt utsatta, det gäller papperslösa, personer med tillfälligt uppehållstillstånd eller människor som utnyttjas i människohandel för sexuella ändamål.<sup>30</sup>

# Förebyggande arbete

Förebyggande insatser behöver ske på olika samhällsliga nivåer. Att se samspelet mellan de olika samhällsliga nivåerna hjälper till att synliggöra övergripande mönster som påverkar våldet. För att nå framgång i det förebyggande arbetet behöver insatser ske på samtliga nivåer samtidigt.<sup>31</sup>

Situationella insatser är insatser som gör det svårare att genomföra eller mer riskfyllt att begå brott. Det kan röra sig om att öka bevakningen på vissa platser och ha bättre gatubelysning.<sup>32</sup>

Insatser på strukturnivå kan göras för att stärka upp skyddsfaktorer genom starkare lagstiftning, policy eller utveckling av styrmedel för jämställdhet och jämlikhet.

På närmiljönivå kan de förebyggande insatserna påverkas genom att aktörer implementerar rådande lagstiftning i verksamheterna samt utvecklar metoder och arbetssätt för det brottsförebyggande arbete.

På relationsnivå finns de som står i relation till individen men även de arenor där individen befinner sig i vardagen. Skola och kultur- och fritidsverksamhet är exempel på aktörer som har möjlighet att arbeta förebyggande för barn och unga.

På individnivå finns de som träffar individen eller dess familj och har möjlighet att göra förebyggande insatser genom exempelvis behandling.

| Struktur  | Samhälle   | Relation   | Individ                                 |
|---|--|--|---|
| Normer som medger mannen kontroll över kvinnan                | Påfrestande sociala förhållanden                 | Bristande förmåga att hantera relationer         | Uppleva våld i familjen under uppväxten |
| Acceptans av våld som ett sätt att lösa konflikter            | Umgänge med andra vars normer legitimerar våldet | Äktenskaplig konflikt                            | Bristande omvårdnad under uppväxten     |
| Maskulinitet associeras till dominans, heder eller aggression | Isolering av kvinnan                             | Mannen tar kontroll och fattar beslut i familjen | Individualpsykologiska faktorer         |
| Rigida könsroller   |  |  | Alkoholmissbruk                         |

Källa: Socialstyrelsen

# Verksamheter som arbetar med målgrupperna

Handlingsplan mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck följs upp i den årliga uppföljningen av social hållbarhet. Den senaste uppföljningen (2022) redogjorde bland annat att ett stort antal medarbetare gått utbildning i hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relation och att informationsinsatser har genomförts. Men uppföljningen identifierade också att mycket arbete kvarstår för att uppnå visionen att Södertälje ska vara en kommun fri från våld. Bland annat kvarstår behovet av kompetensutveckling hos medarbetare i flertalet verksamheter, både för att förstå våld i nära relation och de särskilda kännetecknen som utgör hedersrelaterat våld och förtryck samt hur och under vilka omständigheter personal ska fråga om våld och hur de ska hantera svaret. Det är viktigt att säkerställa arbetet med sårbara grupper samt särskolans målgrupper, det är en heterogen grupp som ofta glöms bort eller görs till en homogen grupp i det våldsförebyggande arbetet.

Under första kvartalet 2023 har det inom ramen för uppdraget att revidera handlingsplanen förts samtal med olika verksamheter inom kommunen. Verksamheterna har valts ut utifrån att de direkt arbetar med våldsutsatthet eller våldsutövare, indirekt har en påverkan på våldsutsatta eller våldsutövare eller vars arbete kan antas ha våldsförebyggande effekter. Ofta flyter de tre ovanstående ihop i en och samma verksamhet.

En del av de verksamheter som tillfrågats inför revideringen av handlingsplanen lyfter behovet av kompetenshöjande insatser kring olika våldsutsattheter samt samverkan internt och externt. Vissa verksamheter lyfter också behovet av informationsinsatser samt ett behov av tydliga rutiner kring att fråga om våld, föra statistik, samt följa upp verksamheten.

## Samverkan

Inom Södertälje kommun finns samverkansgruppen som består av och samlar samhällsviktiga funktioner i kommunen, så som säkerhetsavdelningen på Södertälje kommun, socialtjänsten, fältarbetare, Telgebostäder, polis, räddningstjänst etcetera. Gruppen ses en gång i veckan.

Inom kommunorganisationen finns en samverkande styrgrupp mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. Styrgruppen leds av samordnaren mot våld i nära relation och omfattar berörda kontor i förvaltningsorganisationen. Styrgruppen har till uppgift att följa läget på området, utveckla insatser och följa upp handlingsplanen.

Kommunen har avtal med Origo, Stockholms läns resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld. Origo erbjuder stöd och vägledningssamtal till ungdomar mellan 13 och 26 år som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Yrkesverksamma från myndigheter och frivilliga aktörer kan vända sig till Origo vid behov av stöd och vägledning. Avtalet innebär även tillgång till utbildning för yrkesverksamma i kommunen.

Socialkontoret ingår sedan årsskiftet 2021/2022 i ett samverkansavtal med Stockholm stad. I och med samverkan har kommunen och dess invånare tillgång till insatser hos verksamheterna Mikamottagningen, KAST (Köp av sexuella tjänster) och regionkoordinatorerna. Kommunens anställda har, i och med avtalet, tillgång till utbildning i prostitution och människohandel.

Södertäljes kommunala grundskolor är med i det brottsförebyggande forumet SSFP (samverkan mellan skola, fritidsgård, fältarbetare och polis). Forumet träffas minst två ggr per termin.

## **Kommunstyrelsens kontor**

Kommunstyrelsen kontor arbetar med att ta fram och följa upp arbetet med handlingsplan mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck (efter revidering Handlingsplan Fri från våld – mot våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuell exploatering av barn).

## **Kartläggning – Skolan och socialtjänstens möten med unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i Södertälje kommun**

Kommunstyrelsens kontor kartlade under 2021–2022 förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck i kommunen. Kartläggningen mätte i vilken omfattning personal inom skola och socialtjänst möter unga utsatta för eller som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.

Resultaten i kartläggningen visar på att yrkesverksamma inom skolan och socialtjänsten möter unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i en omfattning på mellan 1–4 procent. Misshandel, fysiskt och psykiskt våld, begränsningar, kontroll, bortgifte, hot om bortgifte, risk för könsstympning, att föras ut ur landet, att inte få välja partner själv och inte ha sexuella relationer före äktenskapet var olika former av utsattheter som yrkesverksamma uppgav att de kom i kontakt med. Kartläggningen visade att flickor utsätts i större utsträckning än pojkar. Yrkesverksamma uppgav att de i högre utsträckning mötte en utsatthet bland unga i övre tonåren.

I kartläggningen lyftes en rad förslag på utvecklingsbehov så som en avsaknad av gemensam definition av samt möjlighet att föra statistik kring utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck. Behov av att fråga om utsatthet på rutin, att ha en gemensam samsyn, samverkan och kompetenshöjande insatser, särskilt vad gäller särskilt sårbara grupper. Skolan lyfte behovet av informationsinsatser till unga gällande hedersrelaterat våld och förtryck, barns och ungas rättigheter samt var man kan få stöd och hjälp.

## Utbildningskontoret

I Södertäljes skolor och förskolor finns likabehandlingsgrupper som består av lärare, ledning och kurator som genomför kontinuerlig kartläggning och uppföljning av likabehandlingsarbetet. Detta är en del av skolans värdegrundsarbete och syftar till att skapa trygghet och lika möjligheter. Det finns en centralt placerad verksamhetsutvecklare som ger feedback på skolans arbete och bidrar till att främja förskolans och skolans utvecklingsarbete på området.

## Förskola, grundskola och gymnasium

Förskolorna kommer att arbeta vidare med likabehandling och enligt modellen med normpiloter. Till det arbetet kommer utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck att kopplas. Sedan länge arbetar förskolorna med våld i nära relation under arbetet "barns rätt att leva i en familj utan våld". Arbetet med hedersutsatthet har startat, kartläggningar har genomförts på respektive förskola och varje enhet har nu en plan upprättad för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Planerna handlar i ett första skede främst om att utbilda personal. Arbetet med normpiloter innebär att två personer från varje enhet ges normpilotutbildning och kan sedan observera verksamheterna utifrån likabehandling, diskriminering, heder etcetera. Kompetensen kring frågor om våld och våldsutsatthet behöver öka på ledningsgruppsnivå.

Under 2022 genomfördes värdegrundsbaseade utbildningsinsatser för lärarna inom grundskolan. Dessa utbildningsinsatser fortsätter under 2023, då ska även fritidspersonal involveras. Alla grundskolelärare har blivit erbjudna utbildningsinsatser genom föreläsningar kring de nya förändringarna i läroplanen som rör sexualitet, samtycke och relationer.

Södertäljes kommunala grundskolor är med i det förebyggande forumet SSFP (samverkan mellan skola, fritidsgård, fältare och polis). Samverkansgruppen träffas två ggr per termin. Inom gymnasieskolan är det svårare att arbeta med SSFP-samverkan då eleverna oftast inte är geografiskt knutna till skolan. Representanter från utbildningskontoret ingår i en styrgrupp för att förstärka och förbättra SSFP-träffarna.

Inom grundskolan genomförs årligen elevenkäter. Enkäterna följs upp inom det systematiska kvalitetsarbetet. Resultatet leder till såväl riktade insatser från huvudmannen, som riktade insatser från specialpedagogiska teamet eller andra stödinsatser. I hälsosamtalen fångar skolsköterskorna i både grundskola och gymnasiet upp eleverna kring utsatthet för våld och våldsrelaterade frågor.

Gymnasieskolornas (innefattande gymnasieskolan) våldsförebyggande arbete sker i stor utsträckning på de olika skolenheterna via kuratorern och likabehandlingsplanerna. Gymnasieskolorna arbetar med material från Juventas ungdomsjour.

I systemet DF-respons registreras kränkingsanmälningar. Detta görs med systematik och kan uppmärksamma områden som behöver åtgärdas, både på lokal samt övergripande nivå.<sup>33</sup>

Utbildningskontoret och socialkontoret har startat ett samarbete där rektorer och gruppchefer samlas en halvdag per termin för att förbättra samverkan.

## **Socialkontoret**

Socialnämnden har ett ansvar att tillgodose hela familjens behov av hjälp och stöd när det förekommer våld i en familj. Socialstyrelsen uppdaterade under 2022 föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer mot bakgrund av flera lagändringar och utredningar. Ändringarna innebar bland annat att socialnämnden ska fastställa rutiner för när och hur personalen i dess verksamheter ska ställa frågor om våld. Både för att upptäcka våldsutsatthet, våldsutövare samt barn som bevittnat våld. Socialnämnden ska även fastställa rutiner för hur information om att ett barn kan vara våldsutsatt eller kan ha bevittnat våld ska föras vidare till den del av verksamheten som har ansvaret för att utreda barnets behov.<sup>34</sup>

## **Mottagning, myndighet, och socialjour**

En viktig del av socialtjänstens arbete handlar om att upptäcka våld. Den första kontakten en medborgare har med socialtjänsten är genom socialsekreterare på mottagningsenhet eller socialjour efter att det inkommit en anmälan eller ansökan. När det är fastställt att en utredning ska inledas övergår ärendet till socialsekreterare på myndighet barn, ungdom, vuxenheten eller Relationsvåldscenter (RVC). Alla myndighetsutövare möter våldsutsatta, våldsutövare eller barn som bevittnat våld vilka kan behöva insatser genom socialtjänsten. All personal inom socialkontoret som möter klienter har kunskap om våld och metoder för att upptäcka och samtala om våld. Socialsekreterare på mottagning, myndighet, socialjour, vuxenheten och RVC utreder, beslutar och följer upp klientinsatser. Insatserna utgår från socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) där även jourhemsverksamhet, kontaktpersoner och kontaktfamiljer kan ingå. Socialjouren arbetar med akuta ärenden utanför kontorstid och ger stöd och kontrollinsatser till familjer i ett akut skede.

## **Relationsvåldscenter**

Relationsvåldscenter (RVC) har specialistutbildad personal inom området våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. Till RVC kan personer 18 år och äldre vända sig oavsett kön, ålder, funktionsvariation, könsidentitet eller sexuell identitet. RVC utreder våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck och bedömer behovet av skydd och stödinsatser för våldsutövare och våldsutsatta. Den som utsätts för våld eller utövar våld erbjuds inom öppenvården bearbetande samtal och behandling individuellt eller i grupp. Våldsutsatta och medföljande barn kan vid behov placeras på skyddat boende. RVC har sedan 2021 en öppen mottagningslinje som våldsutsatta och våldsutövare kan kontakta. Mot-



tagningslinjen ger råd, stöd och information och bemannas av två socialsekreterare under kontorstid.<sup>35</sup>

Till RVC:s verksamhet hör även Barnahus och Krisstöd. Barnahus är en avtalsstyrd samverkan mellan Södertälje-, Salem- och Nykvarns kommun, Södertörns åklagarkammare och polisen. Syftet med Barnahus är att samordna polisutredningar och barnavårdsutredningar. Målgruppen är barn och ungdomar upp till 18 år som utsatts för brott av någon närstående. Krisstöd är kopplat till Barnahus. Samma dag som barnförhöret ägt rum har personal från krisstöd ett informationsmöte med föräldrarna. Efter det första informationsmötet görs ett hembesök på kvällen. På hembesöket erbjuds även tider för efterföljande samtal, vilket de allra flesta föräldrarna tackar ja till. Samtalen sker separat för barn och föräldrar.<sup>36</sup>

Fr.o.m. den 1 juli 2021, då lagstiftningen barnfridsbrott började att gälla, ingår även barn som har bevittnat/upplevt våld i sin familj i RVC:s öppenvårdsinsatser där barnsamtal enligt modellen Trappan erbjuds och genomförs.<sup>37</sup>

Under 2022 har Krisstöd haft Trappan-samtal med sammanlagt 219 personer, vuxna och barn. Av de 219 personerna har de träffat 53 familjer och 80 barn i stödsamtal efter barnförhören.<sup>38</sup>

Barnahus erbjuder även rådgivning och konsultation till personal som i sin profession kommer i kontakt med barn som misstänks vara utsatta för våld, barnfridsbrott, kränkningar eller sexuella övergrepp.<sup>39</sup>

En viktig del i RVC:s förebyggande arbete är att behandla våldsutövare. Målgruppen för den insatsen är vuxna personer som har utövat våld mot en eller flera närstående. Med närstående avses nuvarande eller tidigare partner i såväl hetero- som homosexuell relation.

RVC lyfter behovet av att skapa en ökad medvetenhet om våldsutsatthet i kommunorganisationen. Alla verksamheter måste ha kunskap för att kunna hänvisa rätt samt upptäcka utsatthet. Det måste säkerställas att kommuninvånarna vet var de kan vända sig om de själva eller någon närstående är i behov av stöd eller skydd. RVC lyfter också att arbetet med våldsutövare behöver stärkas och att ett bredare våldsförebyggande arbete behövs. För att samverkan ska fungera på alla nivåer behövs samverkansavtal. Våld i ungas relationer behöver uppmärksammas bredare.<sup>40</sup>

## Familjecentralen

Stöd i föräldraskapet är en betydelsefull insats för att motverka ojämlikhet och främja goda uppväxtvillkor för barn och unga. Med rätt förutsättningar kan föräldraskapsstöd bidra till att motverka barns utsatthet för våld och hedersrelaterad problematik. Konceptet familjecentral bygger på en nationell modell för samverkan mellan kommunen och regionen. Målet för familjecentralen är en god och jämlik hälsa hos gravida, föräldrar, barn och andra viktiga vuxna runt barnet. För att nå målet förväntas familjecentralen i samverkan med andra aktörer arbeta för att stärka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer hos barn och vuxna genom att erbjuda tidiga insatser och hembesöksprogram, främja psykisk och fysisk hälsa, stärka samspelet mellan barn och sina föräldrar samt stärka jämställt föräldraskap.<sup>41</sup>

I Södertälje finns två familjecentraler, en i Hovsjö och en i Geneta, det planeras för ytterligare en. Målgruppen är blivande föräldrar, föräldrar samt barn 0–5 år. Familjecentralen består av fyra samlokaliserade verksamheter: barn- och mödrahälsovård, öppen förskola och förebyggande socialtjänst. Geneta familjecentral har ca 300 besök i månaden och det nyöppnade familjecentret i Hovsjö har ungefär 150 besök per månad. Familjecentralen lyfter att det finns behov av utbildning för personalen i att ställa frågor/prata om våldsutsatthet med sina besökare på ett sätt som känns naturligt i den miljö som barn och föräldrar vistas i, så som exempelvis familjecentralens öppna förskola.

## Ungdomsmottagningen

Ungdomsmottagningens målgrupp är ungdomar mellan 12 och 22 år. På mottagningen finns barnmorskor, kuratorer, venereolog och gynekolog. De har både en öppen mottagning vissa dagar i veckan och möjlighet till tidsbokade besök. De träffar samtliga ungdomar i årskurs 8 i kommunen. Ungdomsmottagningen ska särskilt uppmärksamma ungdomar med funktionsnedsättning och tillgodose deras rätt till kunskap i sex- och samlevnadsfrågor. Personalen på är hbtq-certifierad.

Ungdomsmottagningen ser ett behov av att jobba mer utåtriktat för att "hitta" ungdomarna. De ser också ett behov av att korta ner väntetiderna som idag kan ligga på upp till två veckor. Södertäljes ungdomsmottagning har minst antal kuratorer i region Stockholm. I övrigt lyfter de att det är svårt att riktigt veta vart i kommunen ungdomar som utövar våld ska hänvisas.<sup>42</sup>

## Familjerätten

Familjerätten utreder frågor kring vårdnad, umgänge och boende för barn. En stor del av uppdragen kommer från Tingsrätten. Familjerätten erbjuder vårdnadshavare informationssamtal för att i ett tidigt skede hitta en lösning som är till gagn för barnen. I familjerättens utredningar förekommer ofta uppgifter om våld i nära relation och försummelse. Ekonomiskt våld i nära relationer har ökat. Familjerätten ser att en grund för våldet och utsattheten ofta är bostadsbrist och arbetslöshet. De efterfrågar större samverkan med olika aktörer, både inom Södertälje kommun samt med andra myndigheter. Exempelvis ser familjerätten ett behov av ökat samarbete med verksamheten Nyckeln, Relationsvårdscenter och familjerådgivningen. Alla medarbetare på familjerätten har kunskap i Hedra, webbkursheder samt utbildning i våld i nära relation.<sup>43</sup>

## Nyckeln

Nyckeln erbjuder råd och stöd till barn, unga och deras familjer. Nyckeln har både gruppverksamhet och enskilda samtal. Stödet är gratis och inga journalanteckningar förs. Upp till fem råd och stödsamtal erbjuds. Nyckel erbjuder föräldrautbildningar och föräldraträffar i Komet, ABC – Alla barn i Centrum och Biff – Barn i föräldrars fokus.

Komet är ett forskningsbaserat utbildningsprogram (manualbaserat) riktat till föräldrar i syfte att minska konflikter och bråk i hemmet. Målsättningen är en bättre relation och kommunikation mellan föräldrar och barn.

ABC är ett föräldrastödsprogram (med tematräffar) som vänder sig till föräldrar med barn mellan 3–12 år. Syftet är att stärka föräldrar och bidra till barns positiva utveckling. Nyckeln och familjecentralerna Hovsjö och Geneta samordnar ABC träffarna.

Biff är en föräldra- och samtalskurs för föräldrar som är separerade. Samtalsgrupperna är indelade i en mammagrupp och en pappagrupp. Syftet med Biff är att synliggöra barns behov trygga föräldraförmågan, och arbeta med frågan "vad kan jag göra för att underlätta för mitt barn".<sup>44</sup>

Sedan 2020 har Nyckeln en råd- och stödtelefon. Till telefonen kan alla medborgare höra av sig, oavsett bekymmer eller fråga. Erfarna familjebehandlare bemannar stödtelefonen och kan ge råd och stöd direkt, boka in både fysiska och säkra digitala möten eller lotsa vidare om det behövs. Tanken är att medborgare ska kunna höra av sig redan innan problem växt sig stora, då de är lättare att göra något. Det kan exempelvis handla om bråk och konflikter hemma, att sätta gränser i hur mycket skärmtid barn får ha, oro för andra föräldrars psykiska hälsa, svårigheter att stötta barn i skolarbetet, eller ökad användning av alkohol hos sig själv eller den andre föräldern.<sup>45</sup>

## Samverkan med Stockholms stad

Socialkontoret har ett samverkansavtal med Stockholm stad. Samverkan ger kommunen tillgång till insatser från verksamheterna Mikamottagningen, KAST och regionkoordinatorerna. Kommunanställda har i avtalet tillgång till utbildning i prostitution och människohandel.

Mikamottagningen är en stödverksamhet som erbjuder samtalskontakt och medicinsk rådgivning för personer med erfarenhet av sex mot ersättning.

KAST (Köpare av sexuella tjänster) är en behandlingsenhet som erbjuder samtal för personer med erfarenhet av att köpa sexuella tjänster och/eller har ett porr- eller sexmissbruk.

Regionkoordinatorerna arbetar i hela Stockholms län och är en del av den nationella samordningen mot prostitution och människohandel. Deras uppgift är att följa, stötta och vägleda utsatta samt upprätthålla en nära samverkan mellan relevanta aktörer.<sup>46</sup>

## Kartläggning av prostitution och människohandel i Södertälje

På initiativ av socialkontoret har en kartläggning av prostitution och människohandel i Södertälje genomförts. Kartläggningen blev klar i december 2022. Ett av de huvudsakliga resultaten var att prostitution förekommer på ett flertal arenor, förmedlas på olika sätt och tar sig olika uttryck i Södertälje. Orsakerna till att en person utnyttjas i prostitution är ekonomiska, psykisk ohälsa, intellektuell funktionsnedsättning, neuropsykiatrisk diagnos, missbruk eller tidigare trauma, ofta sexuella övergrepp. En gemensam nämnare hos de som utnyttjas är en hög utsatthet. I kartläggningen förekommer både kvinnor och män när det gäller att sälja sex, enbart män förekommer när det handlar om att köpa sex.

Majoriteten av de kommunala aktörer som har intervjuats i samband med kartläggningen har efterfrågat mer kunskap om prostitution och människohandel.

Inom socialtjänsten lyfter man svårigheten i att arbeta med denna grupp då det ofta är människor i migration som upplevs som skyddslösa i avsaknad av tydliga nationella riktlinjer. Personer som utnyttjas i prostitution och människohandel står ofta långt utanför samhällets skyddsnät, vilket kan vara en förklaring till att civilsamhället i större utsträckning än kommunal verksamhet uppger att de träffar personer i dessa former av utsatthet.

Inom elevhälsan lyfter kuratorerna att frågor kopplade till prostitution, människohandel och sexuell utsatthet i högre utsträckning behöver belysas inom skolan samt att all skolpersonal behöver få kunskap kring den specifika våldsutsattheten. Flera aktörer uppger att de har observerat en ökad utsatthet hos barn och unga. Detta kopplas främst till den digitala utvecklingen. Kuratorerna uppgav att de varit i kontakt med barn och unga utsatta för sugardating, sex mot ersättning eller fått nakenbilder spridda mot sin vilja. Kuratorerna lyfte behovet av att i högre grad upp-

märksamma dessa frågor och öka kunskapen hos all skolpersonal.<sup>47</sup>

Flera fastighetsägare lyfter att de i högre utsträckning har ögonen öppna för brottslighet som rör vapen- och droghandel än prostitution och människohandel. Några uppger att de vid ett fåtal gånger upplevt sociala missförhållanden i sina fastigheter, vilket skulle kunna kopplas till prostitution och människohandel.<sup>48</sup>

## **Kultur- och fritidskontoret**

### **Ung fritid**

Ung fritid ansvarar för fritidsverksamhet med öppen verksamhet i kommunal regi för ungdomar 13–18 år. Verksamheten innehåller ett rikt utbud av aktiviteter. Den öppna fritidsverksamheten sker på fasta, flexibla och digitala mötesplatser. Verksamheten är tillgänglig efter skoltid, kvällar, helger och lov. Verksamheten bidrar till samordning av ungdomspolitiken och utvecklingen av ungdomsdemokrati genom bland annat delaktighet i processer där ungdomspolitiken utformas. Åtta fritidsgårdar varav en är föreningsdriven ingår i verksamhetsansvaret. Ung fritid arrangerar också verksamhet utanför fritidsgårdarna så som flexibla mötesplatser, arrangemang, online- samt lägerverksamhet och annan riktad verksamhet. Samverkan med andra aktörer är ett viktigt.

Ung fritid arbetar för att erbjuda alla ungdomar i Södertälje en meningsfull fritid utifrån var och ens förutsättningar. Verksamheten har en främjande och förebyggande inriktning där ungdomarnas initiativkraft, kunskap och kreativitet tas tillvara och deras utvecklingskapacitet stimuleras, samtidigt som potentiella hinder för utövande av meningsfull fritid uppmärksammas och motverkas. Ung fritid arbetar för skapande av trygga, attraktiva och varierande mötesplatser för alla ungdomar oavsett bakgrund, förutsättningar, kön, etnicitet eller sexuell läggning.

Verksamheten präglas av ett demokratiskt synsätt och allas lika värde. Ungdomarna ska inkluderas i alla beslut som rör deras fritid. Fokus ska ligga på ungdomsproducerade aktiviteter där ungdomarna i stor utsträckning står för aktivitetssidéer, planering, förarbete, genomförande, uppföljning och utvärdering.

Utöver arbetet som pågår på alla fritidsgårdar, finns arbetsgruppen "Jämställdhetsgruppen", som bedriver verksamhetsövergripande jämställdhetsarbete. De anordnar till exempel "Tjejmässan" och "Peppfesten" som är två större arrangemang för unga tjejer och ickebinära. Utgångspunkten för dessa insatser är bland annat framhävande av individens rätt att välja sin könsidentitet, sexuell läggning och relationer. Samtidigt bedriver Ung fritid verksamhet med fokus på att motverka maskulinitetsnormer och machokultur.<sup>49</sup>

### **Omsorgskontoret**

Äldreomsorgen i kommunen riktar sig till personer från 65 år och består av biståndsbedömd verksamhet samt förebyggande verksamhet i form av bland annat öppna mötesplatser, anhörigstöd, uppsökarverksamhet och fixare. Medarbetare inom vård och omsorg kommer i sitt arbete i

kontakt med äldre utsatta för olika typer av våld, exempelvis försummelse, fysiskt-, psykiskt- och ekonomiskt våld.

Vård- och omsorgsboenden har rutinen "Hot och våld mot äldre handlingsplan och rutin" och genomför kontinuerligt Socialstyrelsens utbildning "Våld mot äldre". Ordinärt boende har också under de senaste åren genomfört utbildningar i våld i nära relation och har en uppdaterad rutin. Omsorgskontorets medarbetare har ett behov av kompetenshöjande insatser för att möta en person utsatt för våld samt hur de ska agera vid misstanke att någon är utsatt för våld. Medarbetarna kan uppleva svårigheter att fråga om våldsutsatthet, och pekar på bristande kunskap kring var den äldre kan hänvisas för att få rätt stöd och hjälp.

Verksamheten för personer med funktionsnedsättning (VFF) riktar sig till personer med psykiska och intellektuella funktionsnedsättningar och består av biståndsbedömda verksamheter. Omsorgskontoret ansvarar för att enhetschefer inom verksamheter för personer med funktionsnedsättning kontinuerligt utbildas för att utbilda vidare i APT-grupperna och implementera Socialstyrelsens webbutbildning "våld mot personer med funktionsnedsättning" som en återkommande aktivitet. När det gäller planeringen av framtida kompetenshöjning av medarbetare inom VFF är det beroende av vad handlingsplanen innefattar och vilka satsningar som kommer göras övergripande i kommunen.

Omsorgskontoret ansvarar för att arbetet med våldsutsatta personer ska vara kvalitetssäkrat och ingår i nämndernas ledningssystem för kvalitet. Handlingsplanen är en del i det systematiska kvalitetsarbetet och användas i utvecklingsarbetet mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. Den är ett styrdokument och varje år ska verksamheten göra en bedömning av hur långt utvecklingsarbetet har kommit med att realisera handlingsplanens fokusområden.

## **Telge AB**

### **Telge Bostäder**

Telge Bostäder är Södertälje kommuns kommunala bostadsbolag. Bolaget har strax över 10 000 lägenheter i hela Södertälje och huserar en fjärdedel av Södertäljes befolkning som hyresgäster. Bolagets yttersta ansvar är att förvalta fastigheter och bidra till sunda boendemiljöer. De arbetar aktivt med att skapa trygga och trivsamma områden tillsammans med kommunen och civilsamhället.

Bolaget mäter nöjdhetsindex löpande och samtliga hyresgäster ges möjlighet att svara på kundenkät en gång per år. Kundenkäten mäter bland annat trygghet i bostadsområdet, bemötande och utomhusmiljön.

Bolaget har en egen tidning som går ut till hyresgästerna samt riktade nyhetsbrev. Informationskanalerna kan användas för att nå ut till en relativt stor del av Södertäljes invånare.

Telge Bostäder är hbtqi-certifierade. Policys och rutiner för hur anställda ska agera vid misstanke om våld finns och den juridiska enheten hanterar oegentligheter. All utförarpersonal utbildas i att upptäcka, hantera och

agera vid misstanke om våld i nära relation. Telge Bostäder arbetar i nära samverkan med kommunens boendeenhet samt deltar i den kommunövergripande Samverkansgruppen där samhällsviktiga funktioner finns representerade.<sup>50</sup>

## Samhällsbyggnadskontoret

Samhällsbyggnadskontoret arbetar med trygghetsskapande miljöer, bland annat genom Södertälje kommuns Arkitekturstrategi mål 5 Gemenskap och trygghet - arkitektur ger en trygg gemenskap. Visionen är att arkitekturen i Södertälje bidrar till att skapa trygghet och tillit genom utformning av livsmiljöer som främjar social integration och interaktion. Strategin är att skapa en mångfald av trygga, inspirerande och varierade livsmiljöer som bidrar till inkludering och samhörighet mellan människor och som bidrar till en trygg gemenskap. Oavsett om det handlar om att ta plats i det publika rummet, att våga gå ut under kvällstid, om behov av att bryta segregation, eller möjligheten att få en egen bostad och försörja sig kan arkitektur bidra till social integration och interaktion och bjuda in till ett stadsliv som är till för alla och rikt på mångfald. Samhällsbyggnadskontoret har som mål att planera för multifunktionella miljöer där alla har möjlighet att mötas, planera miljöer som upplevs inkluderande, tillgängliga och trygga samt att verka för omställbara, blandade och levande stadsmiljöer både vad gäller invånare och funktioner.

En stor del av samhällsbyggnadskontorets trygghetsskapande arbete handlar om att skapa trygghet och förebygga brott (och våld) genom att arbeta med både den fysiska miljöns utformning och att se till att ytor används över hela dygnet vilket skapar trygghet i och med att folk rör sig utomhus och ser vad som händer.



# Statistik

Under 2021 dödades 19 personer i Sverige av någon som de var eller hade varit närstående till genom en parrelation (det utgjorde 17 procent av allt dödligt våld i Sverige). Separation, svartsjuka och psykisk ohälsa eller psykisk sjukdom är de vanligaste orsakerna till det dödliga våldet.<sup>51</sup> Depression och ångest är vanligt förekommande hos förövarna, liksom att ha varit påverkad av alkohol vid tiden för brottet.<sup>52</sup> Det dödliga våldet är den yttersta konsekvensen av mäns våld mot kvinnor. Det dödliga våldet har i de allra flesta fall föregåtts av en lång utsatthet.

År 2021 anmäldes 38 700 fall av misshandel där den utsatta var bekant med gärningspersonen. För anmälda misshandelsbrott mot kvinnor begicks brottet, i 81 procent av fallen, av en bekant person. Motsvarande siffra för män var 45 procent.<sup>53</sup> Brottsförebyggande rådet uppskattar att cirka 150 000 barn i Sverige lever med en förälder som blivit utsatt för våld av den andra föräldern.<sup>54</sup>

Ett stort antal barn och unga lever med hedersrelaterat våld och förtryck. Örebro universitet genomförde 2019 en omfattningskartläggning. Enligt kartläggningen lever mellan sju och nio procent av unga kvinnor och män i storstäder under hedersrelaterat våld och förtryck. Mellan 10 och 20 procent begränsas av oskuldsnormer.<sup>55</sup>

Drygt en procent har tagit emot ersättning för sex. Bland personer i särskilt utsatta livssituationer är andelen dock betydligt högre.<sup>56</sup>

Kriminalstatistiken återger enbart de brott som kommer till myndigheternas kännedom. För de brott och utsattheter som den här handlingsplanen rör bedöms mörkertalet vara mycket stort, anmälningsbenägenheten är låg. Våldet är ofta tabubelagt, skamfyllt och normaliserat. Våld mot bekanta eller närstående samt våld i hemmet anmäls i lägre utsträckning än våld mot obekanta på allmän plats. Det är viktigt att uppmärksamma att våldsbrott som drabbar kvinnor och tjejer underrapporteras och att statistiken inte kan fånga komplexiteten i dessa typer av brott.<sup>57</sup>

Upptäckten av utsatthet för prostitution och människohandel för sexuella ändamål beror i stor utsträckning på polisens möjligheter att bedriva spaning. Två tredjedelar av det anmälda våldet kopplat till prostitution och människohandel bedöms vara ett resultat av polisens spaningar.<sup>58</sup>

## Andra typer av statistik

Ett annan källa till information om våldets utbreddhet som kan komplettera brottsstatistiken är olika statistiska undersökningar. Brottsofferförebyggande rådet genomför exempelvis Nationella trygghetsundersökningen (NTU) samt skolundersökning om brott.



## Nationella trygghetsundersökning (NTU)

NTU undersöker utsatthet för brott, upplevelse av oro och otrygghet, förtroende för rättsväsendet samt brottsutsattas erfarenheter av kontakter med rättsväsendet. Nedan redovisas relevanta delar av NTU 2022. Svaren gäller för lokalpolisområde Södertälje.<sup>59</sup>

|   | Män  | Kvinnor |
|---|------|---------|
| Självrapporterad utsatthet för sexualbrott                          | 1,3% | 6,4%    |
| Självrapporterad utsatthet för misshandel                           | 6,4% | 3,2%    |
| Självrapporterad utsatthet för hot                                  | 8,2% | 13%     |
| Självrapporterad utsatthet för trakasserier                         | 8,2% | 7,8%    |
| Självrapporterad utsatthet för nätkränkning                         | 2,9% | 2,6%    |
| Otrygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet | 31%  | 40%     |
| Avstått från att skriva eller lägga upp på internet                 | 24%  | 26%     |
| Oro för att utsättas för misshandel                                 | 14%  | 12%     |
| Oro för att utsättas för sexuella angrepp eller våldtäkt            | 3%   | 21%     |

## Skolundersökningen om brott

Skolundersökningen om brott beskriver utsatthet för brott samt delaktighet i brott bland elever i årskurs 9. Syftet med undersökningen är att få bättre kunskap om hur vanligt det är att ungdomar utsätts för brott eller själva deltar i brott eller andra riskbeteenden.<sup>60</sup> Nedanstående siffror är hämtade från Skolundersökningen om brott 2021. Undersökningen är inte möjlig att dela upp på kommun eller lokalpolisområde, nedanstående är således siffror som gäller för riket i stort.

Av de tillfrågade eleverna uppger 45 procent att de utsatts för stöld, misshandel, hot, rån eller sexualbrott minst en gång under de senaste tolv månaderna. Utsattheten för brott är ungefär lika stor för killar och tjejer men mönstren skiljer sig åt. För killar är det vanligast att ha utsatts för stöldbrott och misshandel. För tjejer är sexualbrott vanligast, följt av stöldbrott.

Svenskfödda elever med två utrikesfödda föräldrar samt utrikesfödda elever uppger i större utsträckning än svenskfödda elever med minst en svenskfödd förälder en utsatthet för brott. Störst andel utsatta finns bland elever med svaga ekonomiska resurser följt av elever med skilda eller separerade föräldrar.

# Styrande dokument

Handlingsplan Fri från våld kopplar till flera internationella, nationella och regionala styrdokument.

**Istanbulkonventionen** är ett internationellt bindande fördrag med syftet att sätta stopp för våld mot kvinnor och våld i hemmet och att skydda den grundläggande mänskliga rättigheten för kvinnor att leva ett liv fritt från våld. Konventionen omfattar alla former av våld. Den fastslår att våld mot kvinnor är ett uttryck för historiskt ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män.<sup>61</sup>

**Genom Agenda 2030, FN:s Kvinnokonvention och de jämställdhetspolitiska målen** har Sverige åtagit sig att göra kvinnors och flickors rättigheter till verklighet. Mål i Agenda 2030 som framför allt kopplar till våld är mål 3 God hälsa och välbefinnande, mål 5 Jämställdhet, mål 10 Minskad ojämlikhet och mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen. I mål 5 ingår att avskaffa alla former av våld mot kvinnor och flickor i det offentliga och privata rummet, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering.

**FN:s konvention om barnets rättigheter**, Barnkonventionen antogs 1989 av FN:s generalförsamling. Barnkonventionen gäller alla barn och ungdomar upp till 18 år. Den innehåller fyra grundläggande principer; skydd mot alla former av diskriminering, barnets bästa ska alltid komma i främsta rummet, barnets rätt till liv och utveckling och barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dessa respekterade. Barnkonventionen tar särskilt upp rätten till skydd mot övergrepp. I artikel 19 står att konventionsstaterna ska skall vidta alla lämpliga former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, misshandel eller utnyttjande.<sup>62</sup>

**Regeringens nationella strategi för att förebygga våld mot barn** omfattar alla olika typer av våld som barn kan utsättas för, oavsett var våldet utövas eller av vem. Det kan handla om försummelse, sexuella övergrepp mot barn, våld i skolan eller på institution, våld som barn utsätts för på nätet eller våld i ungas nära relationer.

Strategin har fem långsiktiga mål som anger inriktningen för arbetet mot det övergripande målet att varje barn ska ha en uppväxt fri från våld. Dessa är:

- Våld mot barn ska förebyggas.
- Barns våldsutsatthet ska upptäckas.
- Barn ska få det skydd och stöd samt den behandling de har rätt till.
- Barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses.
- Kunskaps- och metodutvecklingen ska stärkas.

Regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor började gälla den 1 januari 2017. Strategin uppmärksammar särskilt två områden som nödvändiga för att uppnå det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra:

- Vikten av förebyggande insatser.
- Mäns delaktighet och ansvar i arbetet mot våld.

Strategins fyra målsättningar är:

- Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld.
- Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn.
- Effektivare brottsbekämpning.
- Förbättrad kunskap och metodutveckling.

**Strategi 2020–2026 för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län** är framtagen av Operation kvinnofrid. Strategin anger mål och riktning för det gemensamma arbetet och pekar ut vilka prioriteringar som är viktiga för länet. Strategin anger följande delmål:

- Förebygga våld.
- Förebygga återfall.
- Upptäcka tidigt.
- Skydda och stödja.
- Effektiv brottsbekämpning.
- Trygg rättsprocess.
- Systematisk kunskapsutveckling.
- Kunskap och forskning.

**Södertälje kommuns Mål och budget** har som syfte att stärka den långsiktiga planeringen och styra mot och följa upp de mål som kommunfullmäktige fastställt som strategiskt viktiga. Mål och budget är det övergripande styrande dokumentet för kommunens nämnder och bolagsstyrelser och är överordnat kommunens andra styrdokument. Utöver Mål och budget finns styrdokument som kommunen själv väljer att ta fram inom olika områden för att förtydliga en viljeinriktning eller ett förhållningssätt till något. Dessa styrdokument kompletterar Mål och budget och vägleder och konkretiserar arbetet. I Södertälje kommun används begreppet hållbarhet för att beskriva den utveckling man vill se över tid. Kommunens hållbarhetsarbete utgår från Agenda 2030, där begreppet hållbar utveckling kan delas upp i tre dimensioner social-, ekologisk- och ekonomisk hållbarhet. En god och jämlik hälsa är en av de viktigaste förutsättningarna för social hållbarhet.

**Södertälje kommuns folkhälsostrategi (2020–2024)** är vägledande och anger en gemensam inriktning för det långsiktiga folkhälsoarbetet i kommunen. Strategin syftar till att stärka och utveckla kommunens arbete för en god och jämlik hälsa samt skapa förutsättningar för en god och jämlik hälsa för alla i kommunen. Folkhälsostrategin består av sex målområden.

1. Det tidiga livets villkor
2. Utbildning och arbete
3. Inflytande, tillit och delaktighet
4. Boende och boendemiljöer
5. Hälsosamma levnadsvanor
6. Psykisk hälsa och våld i nära relation

# Referenser

- 1 <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/>. Hämtat 2023-01-19
- 2 <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/konsstympning/>. Hämtat 2021-09-29
- 3 <https://www.regeringen.se/49bb7b/contentassets/4375cffdcc68413fa4b640584f3b78ca/starkt-skydd-mot-tvangsaktenskap-och-barnaktenskap>. Hämtat 2021-10-12
- 4 <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2018/08/prop.-201718288/>. Hämtat 2021-10-12
- 5 <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>. Hämtat 2023-01-19
- 6 <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/prostitution-och-manniskohandel/>. Hämtat 2023-01-24
- 7 <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sarskild-sarbarhet/manniskohandel-for-sexuella-andamal/>. Hämtat 2023-01-25
- 8 <https://webbutbildning.jamy.se/sexuell-exploatering-av-barn-prostitution-och-manniskohandel/3/2/1>. Hämtat 2023-01-25
- 9 <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/prostitution-och-manniskohandel/manual-vid-misstanke-om-manniskohandel/vad-ar-manniskohandel/>
- 10 <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/prostitution-och-manniskohandel/sexuell-exploatering-av-barn/>. Hämtat 2023-01-24
- 11 <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/grooming/>. Hämtat 2023-01-24
- 12 <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/prostitution-och-manniskohandel/sexuell-exploatering-av-barn/>. Hämtat 2023-01-24
- 13 Våld mot barn - Socialstyrelsen Hämtat 2023-01-30
- 14 Familjer där det förekommer våld - Startside (mfof.se) Hämtat 2023-01-30
- 15 Samband mellan utsatthet i barndomen och senare vård för psykiatriska tillstånd (folkhalsomyndigheten.se) Hämtat 2023-01-30
- 16 Barnmisshandel - Internetmedicin Hämtat 2023-01-30
- 17 Brottsförebyggande rådet, Att förebygga våld i ungas relationer 2021:15, s. 8
- 18 Våld - Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer (socialstyrelsen.se) Hämtat 2023-02-25
- 19 Våld - Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer (socialstyrelsen.se) Hämtat 2023-02-25
- 20 Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning - Kunskapsguiden Hämtat 2023-02-25
- 21 Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning - Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) - Uppsala universitet (uu.se) Hämtad: 2023-01-20.
- 22 <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/vald-och-utsatt-het-hos-personer-med-funktionsnedsattning/samhallet-ansvarar-for-att-ge-stod-och-hjalp/> Hämtat 2023-02-15.
- 23 <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/ekonomiskt-bistand/jamstalldhet-in-om-ekonomiskt-bistand/vald-i-nara-relationer/> Hämtat 2023-02-15.

- 24 <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/ekonomiskt-bistand/jamstalldhet-in-om-ekonomiskt-bistand/vald-i-nara-relationer/> Hämtat 2023-02-15.
- 25 Våld i nära relationer – Kunskapsguiden 2023-02-15. Hämtat 2023-02-15
- 26 Hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer – Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) – Uppsala universitet ([uu.se](http://uu.se)) Hämtat 2023-01-20.
- 27 <https://webbutbildning.jamy.se/sexuell-exploatering-av-barn-prostitution-och-manniskohandel/3/2/1> Hämtat 2023-01-26
- 28 Våld mot kvinnor i missbruk – Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) – Uppsala universitet ([uu.se](http://uu.se)) Hämtat: 2023-01-20.
- 29 Våld mot kvinnor i missbruk – Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) – Uppsala universitet ([uu.se](http://uu.se)) Hämtat: 2023-01-20.
- 30 <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2016-6-37.pdf> Hämtat 2023-02-15
- 31 Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020–2026. Rapport 2019:23. Länsstyrelsen i Stockholm. S. 26
- 32 Effektiv samordning av arbetet i socialt utsatta områden – Brottsförebyggande rådet ([bra.se](http://bra.se))
- 33 Samtal med flera aktörer på utbildningskontoret, Södertälje kommun 6/2, 16/3, 23/2, 21/3–2023.
- 34 HSLF-FS 2022:39).
- 35 Samtal med Relationsvårdscenter, Södertälje kommun, 7/2–2023
- 36 Samtal med Barnahus, Södertälje, Salem, Nykvarn.
- 37 Barnahus, Södertälje, Salem, Nykvarn verksamhetsberättelse 2022.
- 38 Barnahus, Södertälje, Salem, Nykvarn verksamhetsberättelse 2022.
- 39 Barnahus, Södertälje, Salem, Nykvarn verksamhetsberättelse 2022.
- 40 Samtal med Relationsvårdscenter, Södertälje kommun, 7/2–2023
- 41 Familjecentral – Startside ([mfof.se](http://mfof.se))
- 42 Samtal med Ungdomsmottagningen, 6/3–2023
- 43 Samtal med Familjerätten, mars 2023
- 44 Nyckeln, Barn och ungdom, förebyggande enheten. Mailkonversation 2022 samt samtal 24/3–2023
- 45 Nyckeln, Barn och ungdom, förebyggande enheten.
- 46 Prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Södertälje – en omfattningskartläggning under 2022. Södertälje kommun, socialkontoret 2022-12-05. S. 12
- 47 Prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Södertälje – en omfattningskartläggning under 2022. Södertälje kommun, socialkontoret 2022-12-05. S. 5
- 48 Prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Södertälje – en omfattningskartläggning under 2022. Södertälje kommun, socialkontoret 2022-12-05. S. 3
- 49 Samtal med ung fritid, 14/3–2023
- 50 Samtal med Telge Bostäder, 7/2–2023.
- 51 <https://bra.se/statistik/kriminalstatistik/konstaterade-fall-av-dodligt-vald.html>. Hämtat 2023-02-03
- 52 <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/dodligt-vald/>. Hämtat 2023-02-03

- 53 <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html>. Hämtat 2023-02-03
- 54 Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper - våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Brottsförebyggande rådet 2022. S. 13
- 55 Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper - våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Brottsförebyggande rådet 2022. S. 13
- 56 Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper - våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Brottsförebyggande rådet 2022. S. 13
- 57 Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper - våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Brottsförebyggande rådet 2022. S. 14
- 58 Prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Södertälje - en omfattningskartläggning under 2022. Södertälje kommun, socialkontoret 2022-12-05. S. 36
- 59 <https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar.html>. Hämtat 2023-02-03
- 60 <https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar.html>. Hämtat 2023-02-03
- 61 2019-HandbookIstanbulConvention-SW.pdf ([coe.int](https://www.coe.int))
- 62 Barnkonventionen





**Enheten för utredning och hållbarhet**

Besök: Stadshuset, Nyköpingsvägen 26, Södertälje

Tel: 08-523 010 00 (kontaktcenter)

E-post: [info@sodertalje.se](mailto:info@sodertalje.se)

[www.sodertalje.se](http://www.sodertalje.se)